

Mottitalkoot – lisää hyvinvointia metsistä nyt ja tulevaisuudessa

Tapio ja Metla, 11.9.2008

Kommenttipuheenvuoro

Anna-Leena Simula, Indufor Oy

Metsäsektorilla tarvitaan muutosjohtamista: metsänhoitoyhdistysten ja metsäkeskusten reviirijattelu pitää purkaa ja metsänomistajien palvelutarjonta uudistaa asiakaslähtöisesti

Tulevaisuudessa yksityismetsistämme voidaan hakata vuosittain 7-8 miljoonaa lisäkuutiota raakapuuta metsäteollisuuden käyttöön kilpailukykyiseen hintaan, luontoarvoja vaarantamatta. Tämän lisäksi puun käyttöä energiantuotantoon voidaan merkittävästi lisätä. Puuta saadaan markkinoille vain, jos metsänomistajia – myös naisia – palvelaan kysyntälähtöisesti, on sitten kyse puu-, virkistys-, maisema-, suojelu- tai mahdollisesta hiilikaupasta. Vihertyville ja kaupungistuville metsänomistajille pitää tarjota vihreitä metsäsuunnitelmia ja niiden toteuttamista asiakkaiden tarpeista lähtien. Metsä ei ole asiakas, vaan metsänomistaja. Eläkeläiselle pitää tarjota erilaisia palveluja kuin opiskelijalle! On metsän brändäyksen aika. Oppia voisi ottaa pankkien tavasta markkinoida palveluja - henkilökohtaisesti. Laadukas palvelu edellyttääkin metsämiehiltä uudenlaista asennetta ja osaamista.

Metsänhoitoyhdistykset ja metsäkeskukset eivät palvele varsinkaan pienmetsätalallisten tarpeita. Uusia keinoja ja porkkanoita tarvitaan heidän tavoittamiseensa, kuten myös metsätilojen suurentamiseen. Niin tilakoon kuin sukupolvenvaihdostenkin osalta nykyinen metsäpolitiikka on poukkoilevaa - pitkäjänteisyys puuttuu.

Myös metsäorganisaatioita vaivaava jäykkyys, reviirijattelu ja sukupuolisokeus olisi purettava. Uusien metsäpalveluyritysten tuloa markkinoille hidastavat niin organisatoriset, taloudelliset kuin mentaalisetkin jäykkyydet. Nykyiset neuvontaan (mikä sana!) kohdistetut rahoitusmallit pitäisikin tarkistaa ja kilpailutusta ja markkinahenkisyyttä lisätä. Metsäsektorin rakenteita, organisaatioita, rahoitusta pitää sorvata ja arvoketjuja monipuolistaa ja tehostaa niin, että koira heiluttaa häntää, eikä päinvastoin. Tällä hetkellä ei edes tiedetä kunnolla eri palvelu- ja arvoketjujen toimivuutta, eikä tuottavuutta, koska rahallista tukea on riittänyt ilmeisesti. Muutosjohtajille olisikin nyt kovasti kysyntää metsäsektorilla. Päivän kysymys on: uskallatko Sinä ryhtyä muutosjohtajaksi?

Globalisoitunut metsäsektori on parhaillaan kovien haasteiden edessä. Kansallisen metsäohjelman (KMO) 2015 mukaan puuta olisi saatava vuosittain lisää markkinoille peräti 10-15 milj. m³ ja energia-puutakin 5-9 milj. m³. Nämä ovat maksimiarvioita. Haaste on mittava ottaen huomioon, että samaan aikaan KMO on luvannut säilyttää, jopa parantaa, luonnon monimuotoisuutta. KMO on luvannut myös, että vesistöistä, maisemasta, maaperästä, ja ilmastostakin huolehditaan. Luontoarvot asettavat siis varsin kriittisen rajoitteen tehohakkuille ja lannoitukselle, jos halutaan pitää kiinni maallemme asetuista kansainvälisistä luontovaateista.

Metsien perinteistä rationaalista talouskäyttöä rajoittaa oleellisesti myös nopeasti kasvava yksityismetsänomistajien joukko. Maahamme syntyy uusia metsänomistajia lukumääräisesti peräti 10 000 vuodessa. Metsänomistus pirstoutuu, eivätkä puunmyyntitulot ole enää välttämätön tuloerä omistajille. Yksityismetsälöiden keskimääräinen pinta-ala on maassamme 24 ha ja Ruotsissa 45 ha. Suomessa yksityismetsälöiden määrä on lisääntynyt kolmanneksella viimeisten 30 vuoden aikana, kun taas Ruotsissa määrä on säilynyt liki ennallaan. Syyt erilaiseen kehitykseen ovat niin rakenteissa, verotuskäytännössä kuin metsäpolitiikassakin. Suomessa pirstoutumisen estämiseen on ehdotettu osakeyhtiö- ja rahastopohjaisten metsänomistusmuotojen kehittämistä. Pyrkimyksenä on ollut tehdä metsätaloudesta pääelinkeino joustavilla omistusjärjestelyillä.

Eikä tässä kaikki: metsänomistajat kaupungistuvat ja vihertyvät. ”Monen metsänomistajan ajatuksissa on tilaa tunteelle ja luontoarvoille”, otsikoi Helsingin Sanomat juttunsa tämän vuoden heinäkuussa.

Uuden metsänomistajatutkimuksen kaksi keskeistä löydöstä olivat: (i) yhä useammin metsänomistajien keskuudessa metsän tunnearvo voittaa metsän arvon sijoituskohteena sekä (ii) metsänomistajat ovat varsin kiinnostuneita vihreästä metsäsuunnitelmasta, jossa painottuvat luonto- ja maisema-arvot. Peräti kolmannes metsänomistajista ilmoitti olevansa valmis rajaamaan puolet metsätilastaan varovaisen käsittelyn piiriin ja tinkimään hakkuutuloista. Vihreää metsänhoitoa ja varovaisia hakkuuta kannattavat eritoten naiset ja kaupungissa asuvat metsänomistajat, joiden määrä omistajina on nopeassa kasvussa.

Neljännän merkittävän rajoitteen miljoonien puukuutioiden liikkeelle saamiseen asettavat myös metsätalouden organisaatiot ja metsäammattilaisten asenteet. Metsäsektorilla on jämähdetty paikoilleen. Rakenteet ja asenteet eivät ole riittävästi joustaneet, vaikka toimintaympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia, on sitten kyse metsänomistajien palvelemisesta tai markkinatalouden edellyttämästä kilpailullisuudesta. Metsäsektoria vaivaa sekä sukupuolisokeus että vanhakantainen reviiirijako organisaatioiden kesken. Uusille ajatuksille ja toimijoille ei ole tilaa; uusien tuulien puhaltamista estävät niin mentaaliset, taloudelliset, sosiaaliset kuin systeemisetkin jäykkyydet. Ala ei välttämättä houkuttelekaan riittävästi nuoria koulutukseen, mikä on välttämätöntä näköpiirissä olevan työvoimapulan estämiseksi.

Metsätalouden organisaatioita koskevien jäykkyyksien purkaminen ja metsäammattilaisten asenteiden muuttamisesta onkin puhuttu jo varsin paljon viimeisten 3-4 vuoden aikana, niin KMO:n 2015 laadinnan, ennakoarvioinnin kuin Metsäalan tulevaisuusfooruminkin yhteydessä. Johtopäätökset ovat olleet samat: jotain pitäisi tehdä. Yksi varteenotettava toimenpide, josta käsin jäykkyyksiä voitaisiin ryhtyä konkreettisesti purkamaan, on selvittää alueellisesti (esim. muutama metsäkeskus/metsänhoitoyhdistys/muu palveluyritys) metsänomistajien tarvitsemien palvelujen tarve, kaikki palvelujen tarjoajat ja heidän avainpalvelunsa, palvelu- ja arvoketjut ja niiden kustannustehokkuus, reviiirijaot ja asennejäykkyydet.

Myös metsänhoitomaksun mahdollinen vapaaehtoistaminen tai korvaaminen uudella rahoitusmallilla pitäisi selvittää. Ei ole nykyaikaa, jos metsänhoitomaksun osuus yhdistyksen liikevaihdosta pyörii 50 prosentissa. Niin metsäkeskuksissa kuin metsänhoitoyhdistyksissäkin tulosoheutus voisi yhä enemmän palkita niitä toimijoita, jotka ovat täydessä vedossa ja hoitavat leiviskänsä hyvin. Perinteisten organisaatioiden rinnalle tarvitaan myös tehokkaasti toimivia yrittäjiä, jotka voivat tasavertaisesti tarjota palvelujaan. Metsänomistajille voitaisiin lanseerata palveluseteli, jolla he voisivat ostaa palvelut yksityisiltä, niin halutessaan. Tulevaisuuden metsänomistajia pitää palvella markkinahenkisesti, ei neuvoa opettajamaisesti.

Metsäsektorin sukupuolisokeuteen voidaan vaikuttaa KMO ennakoarvioinnin esittämien varsin konkreettisten toimenpiteiden avulla. Metsänhoitoyhdistykset voisivat jopa jonkin aikaa valita naisia luottamuselimiin kiintiöperiaatteella, jos naisia ei muuten saada riittävästi mukaan. On esitetty arvioita, että naisten osuus metsänomistajista on jo 30-40 %, kun kuolinpesät ja perikunnat otetaan huomioon. Eikä naisten osuus ole vähenemässä, vaan tulevaisuudessa metsän perii yhä useampi iäkäs leski.

Uskallatko Sinä ryhtyä muutosjohtajaksi?

Oletko Sinä muutosjohtaja, joka on valmis panemaan itsensä likoon ja kääntämään olemassa olevat metsätalouden mentaaliset, taloudelliset, sosiaaliset ja systeemiset jäykkyydet win-win-tilanteeksi?